

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:51

av Daniel Riazat m.fl. (V)

Fritidshem

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att ta fram rekommendationer för gruppernas storlek och personaltäthet i fritidshemmen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda utvecklade möjligheter till vidareutbildning och validering för anställda på fritidshem som saknar pedagogisk högskoleexamen, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag om att arbetsmiljölagen ska omfatta elever i fritidshem på ett liknande sätt som den omfattar elever i grund- och gymnasieskola och tillkännager detta för regeringen.

Säkra fritidshem med hög pedagogisk kvalitet

Fritidshemmen ska hålla lika hög kvalitet som skolan eftersom de är en del av en samlad skoldag. De flesta barn i yngre åldrar börjar och slutar också sin skoldag på fritidshemmet. Tyvärr vistas många av dem i en torftig och osäker miljö eftersom grupperna är för stora och personalen för få för att en meningsfull verksamhet ska kunna erbjudas.

Detta blir sämre för varje år som går. År 1990 var det i genomsnitt 8,3 barn per årsarbetare i fritidshemmen. Läsåret 2014/15 var antalet barn per årsarbetare mer än dubbelt så stort: 21,8. Grupperna har följaktligen också ökat i storlek och antalet barn per avdelning var 41,1. Det är dessutom inte endast antalet barn per anställd som har ökat över tid, utan detta gäller även vistelsetiden per barn.

En satsning på ökad personaltäthet i fritidshemmen är helt nödvändig för att förbättra arbetsmiljön för både anställda och barn. Möjligheterna att bedriva en meningsfull verksamhet med hög pedagogisk kvalitet förbättras. Därför är Vänsterpartiet överens med regeringen om ett förslag till sådan satsning i budgetpropositionen för 2016.

Denna satsning är dock inte hela lösningen när det gäller personalsituationen på fritids. Även huvudmännen behöver göra satsningar för att öka personaltätheten. Idag saknas dock riktmärken för hur stora grupper som är rimliga och hur mycket personal som bör finnas. Regeringen har tidigare gett Skolverket i uppdrag att återinföra rekommendationer gällande gruppstorlek och personaltäthet i förskolan. Vi anser att sådana rekommendationer också bör finnas när det gäller fritidshemmen. Regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att ta fram rekommendationer för gruppernas storlek och personaltäthet i fritidshemmen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Inkludera fritidspedagoger i legitimationsreformen

Om fritidshemmet ska komplettera skolan pedagogiskt och grunda sig på just pedagogik måste pedagogiken garanteras. Utgångspunkten måste vara den befintliga kunskapen i fritidspedagogiken och den särskilda utbildning som fritidspedagoger har.

Fritidshemmens roll har stärkts i den gällande skollagen och läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. Samtidigt har i praktiken personalens roll och pedagogiken försvagats. Vi välkomnar därför att regeringen har gett Skolverket i uppdrag att ta fram förslag till förändringar i läroplanen för att tydliggöra fritidshemmens uppdrag.

I förskolan har förskolläraren legitimation och har därmed ansvar för och leder verksamheten, där även andra yrkeskategorier som exempelvis barnskötare är anställda. Fritidspedagogkompetensen är i mångt och mycket identisk med förskollärarens. Skillnaden är att fritidspedagogens kompetens är riktad mot den åldersgrupp som går på fritids (6–12 år) medan förskolläraren har kompetens för åldersgruppen 0–6 år. Det är därför helt ologiskt att förskolläraren är behörig att ansvara för och leda fritidshem medan fritidspedagogen inte är det. Fritidspedagogerna bör utifrån sin kompetens också vara de som är ansvariga för och leder fritidshemsverksamheten.

Tror vi på olika lärandeperspektiv där fritidshemmet och skolan är pedagogiska komplement måste legitimationsreformen för läraryrket även gälla för fritidspedagogerna. Detta skulle också vara en av flera nödvändiga åtgärder för att höja yrkets status, vilket bland annat är viktigt för att fler ska söka till fritidspedagogutbildningen. Legitimationskrav lägger också en grund för arbete med behörighetskompletteringar för personal som saknar adekvat utbildning.

Därför är det glädjande att regeringen har uttryckt sin avsikt att utreda om, och i så fall hur, fritidspedagoger kan omfattas av legitimationssystemet (se budgetpropositionen UO 16).

Personal med rätt utbildning

Precis som för skolväsendet i övrigt är situationen vad gäller personalförsörjning i fritidshemmen bekymmersam. Alltför få utbildar sig till fritidspedagoger i förhållande till de behov som finns. Bara var fjärde anställd på fritidshemmen är fritidspedagog, och ungefär lika många är lärare eller förskollärare. Hälften av personalen saknar alltså en pedagogisk högskoleexamen. Antalet årsarbetare som heller inte har gymnasieutbildning inom området barn och ungdom är faktiskt fler än fritidspedagogerna (Skolverkets statistik läsåret 2014/15).

Fritidshemmens verksamhet ska hålla hög pedagogisk kvalitet och för oss är det en självklarhet att andelen personal med fritidspedagogexamen eller annan pedagogisk högskoleexamen behöver öka. På både nationell och lokal nivå behöver man arbeta för att göra yrket attraktivare, för att fler ska söka sig dit. De som redan är anställda på fritidshemmen men som saknar relevant utbildning bör dock också vara en självklar målgrupp att rikta särskilda insatser till.

Det bör därför utredas utvecklade möjligheter till vidareutbildning och validering för anställda på fritidshem som saknar pedagogisk högskoleexamen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Arbetsmiljölagen och fritidshemmen

Arbetsmiljölagen gäller i dag elever i grund- och gymnasieskola (inklusive förskoleklassen, sameskolan, specialskolan, särskolan och gymnasiesärskolan). Frågan om huruvida arbetsmiljölagen även ska omfatta förskolan och fritidshemmen har diskuterats och utretts flera gånger, senast i betänkandet ”Bättre arbetsmiljöregler I. Samverkan, utbildning, avtal m.m.” (SOU 2006:44). Utredningens slutsats var att det behövs förbättringar av såväl den fysiska som den psykosociala arbetsmiljön i förskola och fritidshem, men att det skulle kunna ske inom ramen för befintliga institutioner och strukturer, bl.a. genom en förstärkt skollagstiftning och bättre samarbete mellan myndigheter. I direktiven till utredningen ingick emellertid endast att ta ställning till om just arbetsmiljölagen skulle föreslås gälla i förskola och fritidshem. Därför lämnade utredaren inga konkreta förslag till förändring av övrig lagstiftning eller myndigheters regleringsbrev. Någon sådan avgörande förbättring, med avseende på arbetsmiljön i förskola och fritidshem, vare sig av lagstiftning eller av myndigheternas uppgifter och skyldigheter, har ännu inte genomförts.

Frågan om arbetsmiljölagens tillämpning handlar inte bara om ett långsiktigt systematiskt arbetsmiljöarbete utan också om konkreta och mer eller mindre akuta arbetsmiljörisker. Ibland hänvisas det till att när stora risker finns så kan Arbetsmiljöverket eller skyddsombud vidta åtgärder till skydd för personalen och på så sätt skyddas även barnen indirekt. Men risker kan se olika ut beroende på om det är vuxna eller små barn som ska skyddas. Ett tydligt exempel är om farliga kemikalier lämnas framme och är möjliga att nå för barnen.

Eftersom arbetsmiljölagen gäller för övriga skolformer (undantaget förskolan) men inte för fritidshemmen så varierar arbetsmiljöskyddet för yngre skolbarn under dagen. En olycka som sker under skoltid kan anmälas till Arbetsmiljöverket, men det gäller inte för samma olycka före eller efter skoltid. Trots att verksamheten ofta bedrivs i samma lokaler. Detta är inte rimligt.

Det finns förstås flera olika vägar att gå för att förbättra arbetsmiljön för barnen i fritidshem. Arbetsmiljölagen bör vara ett av dessa verktyg. Regeringen bör därför återkomma med förslag om att arbetsmiljölagen ska omfatta elever i fritidshem på ett liknande sätt som den omfattar elever i grund- och gymnasieskola. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Daniel Riazat (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Christina Høj Larsen (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Daniel Sestrajcic (V)